

MARY SHELLEY
přeložil Richard Podaný

MATHILDA

MATHILDA

Mary Shelley

MATHILDA

edice PODZEM

svazek 2

překlad Richard Podaný

ilustrace Věra Kopka

Medusa

Loštice, 2025

MARY
SHELLEY

MATHILDA

Copyright © Mary Shelley, 1819
Translation © Richard Podaný, 2025
Introduction © Marie Michlová, 2025
Afterword © Marie Michlová, 2025
Cover art and illustrations © Věra Kopka, 2025
Czech edition © Medusa – Roman Tilcer, 2025
ISBN 978-80-909687-0-7 (tištěná verze)
ISBN 978-80-909687-3-8 (PDF)
ISBN 978-80-909687-2-1 (ePUB)
ISBN 978-80-909687-1-4 (Mobipocket)

MARIE MICHLOVÁ

PŘEDMLUVA

*Mary! of these the Poet sung, for these
Did Woman triumph!*

— Robert Southey,
To Mary Wollstonecraft, 1797

Píše se rok 1959 a nakladatelství University of North Carolina Press vydává *Mathildu*, dosud neznámou novelu Mary Shelley, autorky proslulé nadčasovým románem *Frankenstein* (1818). Zdánlivě to nepůsobilo nijak výjimečně – klasici 19. století vycházejí dodnes, často v nových kritických edicích či překladech. Kniha, kterou právě držíte v ruce, tuto tradici potvrzuje. V roce 1959 ale byla situace jiná: americké vydání

Mathildy nebylo jen další reedicí s novou předmluvou či komentářem, tiskem vyšla úplně poprvé. Ano, čtete správně – novela, sepsaná husím brkem, se do knihkupectví dostala až po dlouhých sto třiceti letech.

Do té doby byla *Mathilda* prakticky neznámá. Rukopis byl uchováván v knihovně Oxfordské univerzity a zájem o něj projevila až anglistka Elizabeth Nitchie (1889–1960) z Goucher College v Baltimoru. Prostřednictvím Duke University si vyžádala mikrofilm rukopisu z Británie, text přepsala a připravila k tisku. Její edice z roku 1959 tak poprvé zpřístupnila toto dílo čtenářům. Nitchie novelu doplnila úvodem, v němž ocenila zejména autorčin cit pro jazyk a zachycení emocí, i když upozornila i na určité stylistické nedostatky. Abychom textu porozuměli i my, musíme se nyní vrátit do doby, kdy jej Mary Shelley psala – a ještě hlouběji do minulosti, k jejím dětským letům, odkud vyrůstají kořeny jejích vnitřních emočních konfliktů.

Dříve než Mary vešla ve známost jako „ta, která napsala *Frankensteina*“, byla vnímána především jako dcera slavných kontroverzních rodičů a manželka neméně věhlasného básníka. Narodila se roku 1797 jako jediná dcera feministky Mary Wollstonecraft¹ a spisovatele Williama Godwina (1756–1836). Její matka zemřela pouhých deset dní po porodu na sepsi. Godwin dceru nevychoval dlouho sám – brzy se oženil se sousedkou a přijal i její dvě nemanželské děti. Současně se staral také o Fanny, dceru Wollstonecraft z předchozího vztahu.

Godwin byl radikální myslitel. V eseji *Political Justice* (1793) volal po zániku státních struktur, odmítal náboženské autority a sám věřil v racionální individualismus. Žil především z podpory mecenášů a jeho čím dál početnější domácnost se potýkala s nedostatkem

1 Mary Wollstonecraft (1759–1797) byla autorkou slavné *Obhajoby práv žen* (*A Vindication of the Rights of Woman*, 1792), v níž prosazovala myšlenku rovnosti pohlaví, výchovy rozumu u žen a práva na citové i sexuální sebeurčení.

financí. Dětem nicméně zajišťovali vzdělání domácí učitelé a rodina svým životním stylem postupně začínala připomínat spíše konzervativní střední vrstvu než rozervané anarchisty. Roku 1812 proto Godwin poslal dceru Mary do Skotska ke svému příteli Baxterovi, aby si rozšířila rozhledy a seznámila se s lidmi z radikálních kruhů. Mary však mohla tento krok chápat spíše jako znamení, že otce zklamala a potřebuje převýchovu.

Konflikt s otcem postupně sílil a v šestnácti letech Mary utekla z domova. Vydala se na cestu se svou nevlastní sestrou Claire a také se svým milencem, ženatým básníkem Percym Bysshem Shelleyem (1792–1822). Jejich putování a soužití se okamžitě stalo předmětem pikantních debat. Někteří je obdivovali jako skutečné romantiky, kteří dali přednost lásce a svobodě před společenskými normami, většinový pohled byl však odmítavý. Dvorní básník Robert Southey trojici dokonce překřtil na „incestní ligu“ – narážel na spekulace,

že Percy žil zároveň s oběma sestrami, snad dokonce ve stejné posteli.²

K těm, kteří z útěku Mary, Claire a Percyho nebyli vůbec nadšeni, patřil překvapivě i Godwin. Ten přitom dosud hlásal ideu volných vztahů a podporoval nonkonformní myšlenky. Mary byla jeho reakcí zaskočená. Doufala, že se konečně stává buřičkou, jde v jeho a matčiných šlépějích, přesto ji nyní odsuzoval. Ozvěnu těchto pocitů zklamání někteří odborníci vidí i v Maryině prvotině *Frankenstein*: vědec oživí stvoření, které je v určitém smyslu jeho potomkem, ale bytost se nechová podle jeho představ. Není náhodou, že knihu Mary dedikovala právě Godwinovi.³

V letech 1818 až 1819 Mary přišla o dvě děti, Claru a Williama, které měla s Percym. Tyto ztráty ji uvrhly do hlu-

2 William Arthur Speck, *Robert Southey: Entire Man of Letters* (New Haven, CT: Yale University Press, 2006), 187.

3 Anne DeLong, Introduction to *Frankenstein: The Gothic Classic*, by Mary Shelley, ed. Tom Butler-Bowdon (Chichester, UK: Wiley, 2024), xviii.

boké deprese, z níž vzešla *Mathilda*. V dopise z června 1819 svěřila své kamarádce:

„Vidíš podle našeho neblahého osudu, jak slepí jsme my smrtelníci, když se ženeme za tím, co pokládáme za dobro – přijeli jsme do Itálie s myšlenkou, že to prospěje Shelleyho zdraví – ale podnebí není v žádném ohledu dostatečně teplé, aby mu bylo k užitku, a přesto právě ono zničilo mé dvě děti – neznám ani chvilku klidu od bídy a zoufalství, které mě ovládají – kéž bys ty, má drahá Marianne, nikdy nemusela poznat, co znamená ztratit dvě jediné a milované děti během jednoho roku.“⁴

Pro Mary se umění stalo terapií, způsobem, jak se vypsát z bezprostředního zoufalství i dlouhodobých frustrací...

4 Eileen M. Hunt, *The First Last Man: Mary Shelley and the Postapocalyptic Imagination* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2024), 49.

Mary Shelley

MATHILDA

Florencie, 9. listopadu 1819

KAPITOLA PRVNÍ

JSOU TEPRVE ČTYŘI HODINY; je však zima a slunce už zapadlo: na čisté, mrazivé obloze nejsou žádné mraky, jež by odrážely jeho kose dopadající paprsky, ale sám vzduch je zabarven lehounce narůžovělým tónem, jenž se přeci zrcadlí na sněhu pokrývajícím zemi. Žiji v osaměle stojícím venkovském stavení na odlehlém, širém vřesovišti: nedolehnou ke mně žádné hlasy života. Vidím pustou pláň s bílým příkrovem, až na několik černých skvrn, jež polední slunce vytvořilo na špičkách oněch pahorků s ostrými vrcholky, na které sníh dopadne a sklouzne, takže tam spočívá v tenčí vrstvě než na rovné

zemi: několik ptáků klove do tvrdého ledu pokrývajícího louže – neboť mráz nám vydržel už dlouho a bez přerušení.

Nacházím se v podivném stavu myslí. Jsem na světě sama – dočista sama – zmar všeho neštěstí přešel přese mě a já zchřadla; vím, že brzy zemřu, a cítím štěstí – radost. Cítím vlastní puls; tepe rychle: hubenou ruku si položím na tvář; jen hoří: je ve mně jakýsi slabý, neklidný elán, který nyní vysílá poslední své jiskry. Nespatřím sněhy další zimy – domnívám se, že už nejspíše nepocítím ani posilňující teplo dalšího letního slunce; a s tímto přesvědčením na mysl začínám sepisovat svůj tragický příběh. Snad by měl příběh, jako je ten můj, raději zemřít se mnou, ale jakýsi nepostižitelný pocit mě vede dál a já jsem příliš slabá, jak na těle, tak na duchu, než abych byť sebeslabšímu popudu odolala. Dokud ve mně život byl silný, vskutku jsem si myslela, že v mém vyprávění je jakási posvátná hrůza, jejíž vinou se nehodí k vyličení, nyní před smrtí však jeho mystické běsy znesvětím. Je to,

jako by do háje Eumenid nesměl vstoupit nikdo jiný než umírající; a Oidipús na prahu smrti je.

Co to jen píší? Musím si uspořádat myšlenky. Nevím, zda těmito stránkami zalistuje kdokoli kromě vás, můj příteli, který je obdržíte po mé smrti. Nepřipisuji je ale jen vám samotnému, protože mi způsobí potěšení zaobírat se naším přátelstvím způsobem, jenž by byl k nepotřebě, pokud byste to, co napíší, měl číst jen vy. Proto musím svůj příběh vyličit, jako bych jej napsala pro cizí. Často jste se mě ptal na příčiny mé životní osamělosti; mých slzí; a nade vše mého neproniknutelného a nezdvořilého mlčení. V životě jsem se toho neodvažovala; ve smrti tu záhadu odhalím. Jiní ty stránky zběžně proletí: vám, Woodville, můj laskavý a citlivý příteli, však budou drahé – převzácné vzpomínky dívky se zlomeným srdcem, již, ač umírá, stále hřeje u srdce vděk vůči vám: vaše slzy padnou na slova, jež zaznamenávají mé neštěstí; vím, že tomu tak bude – a dokud je ve mně život, děkuji za váš soucit.

Ale dosti toho. Pustím se do vyprávění: je to můj poslední úkol a doufám, že budu mít dost sil jej splnit. Nezaznamenávám žádné zločiny; moje poklesky jde snadno omilostnit; vždyť nevzešly ze zlého úmyslu, ale z nedostatečného úsudku; a jak se domnívám, jen nemnoho lidí by mohlo říci, že se díky odlišnému chování a vyšší moudrosti vyhnuli neštěstím, jejichž obětí jsem já. Mému osudu vévodila nutnost, ohavná nezbytnost. Vyžadoval si ruce silnější než ty mé; ba domnívám se, že silnější než jakékoli lidské, pokud měly přetrhnout onen silný, nezlomný řetěz, jenž mne, ač jsem dříve nedýchala než radostí a nevládla než vřelou láskou a potěchou z dobra, upoutal k bědám, které mohla ukončit a jež nyní vbrzku ukončí jen smrt. Ale opět se zapomínám a můj příběh zůstává neodvyprávěn. Na okamžik se odmlčím, promnu si zamžené oči a vynasnažím se opustit nynější temné a tíživé pocity neštěstí pro prudší minulé city.

Narodila jsem se v Anglii. Můj otec byl význačný muž: sám ztratil otce záhy

a vychovávala jej slabá matka, a to s veškerou shovívavostí, o níž se domnívala, že přísluší někomu bohatému a urozenému. Byl poslán do Etonu a posléze na univerzitní kolej; a od dětství měl dovoleno volně vynakládat velké částky peněz; tudíž se od nejranějšího mládí těšil nezávislosti, jakou chlapec s podobnými výhodami na soukromé škole získá vždy.

Vlivem těchto okolností našly jeho vášnivé zájmy kyprou půdu, do níž mohly zapustit kořínky a vzejít buď jako květ, anebo jako plevel, dle svého rázu. Protože mu odevždy bylo dovoleno, aby se rozhodoval sám, jeho povahu to výrazně a časně poznamenalo a ona vykazovala rozmanitý podklad, na němž mohl bystrý pozorovatel zaznamenat semínka ctností, leč i neštěstí. Nedbalá výstřednost, jež ho nutila rozhazovat obrovské částky k uspokojení přechodných rozmarů, které kvůli jejich zdánlivé mohutnosti přehnaně vznešeně nazýval vášněmi, se často projevovala i jako nevázaná štědrost. Nicméně i když se

upřímně zabýval nouzí a potřebami druhých, své vlastní tužby uspokojoval v nejplnějším rozsahu. Rozdával peníze, ale těm darům neobětoval ani jedno ze svých vlastních přání; věnoval druhým čas, kterého si necenil, a také příchyllost, kterou s radostí povolával k činu jakýmkoli způsobem.

Netvrdím, že pokud by jeho vlastní tužby musely soutěžit s přáními druhých, byl by projevil nepatřičnou sobeckost, ale takové zkoušce nebyl nikdy podroben. Byl hýčkán v nadbytku a zahrnován všemi jeho výhodami; každý jej choval v lásce a toužil mu vyhovět. Neustále usiloval napomáhat požitkům svých společníků – jenže jejich požitky se nelišily od těch jeho; a pokud věnoval více pozornosti pocitům druhých, než bývá u školáků obvyklé, pak spíše proto, že se při své společenské povaze nemohl nikdy plně radovat, pokud každé čelo nebylo zbaveno vrásek stejně jako to jeho.

Na škole díky pouhému napodobování a vlastním přirozeným schopnostem

zaujal výrazné postavení mezi sobě rovnými; na univerzitní koleji pohrdl knihami; domníval se, že se může naučit ledasčemu jinému než tomu, čemu by jej naučily ony. Měl vstoupit do života a stále byl dost mlád, aby považoval studium za okovy dobré pro školáky a používané výhradně k tomu, aby bránily neposlušným ve vylomeninách, avšak nemající pražádnou souvislost se skutečným životem – jehož moudrost, totiž jízdu na koni, hazardní hry a podobně, považoval za nesrovnatelně zajímavější. A tak se spěšně vrhal do všech univerzitních pošetilostí, ačkoli jeho srdce bylo příliš dobře uhnětené, než aby se jimi nechalo nakazit – snad bylo lehkovážné, ale nikdy chladné. Byl to upřímný a soucitný přítel – nesetkal se však s nikým, kdo by mu byl nadřazen nebo roven a mohl mu pomoci k rozvinutí mysli nebo kdo by jej přiměl pátrat po čerstvých zásobárnách myšlení, když vyčerpá ty staré. Připadalo mu, že vládne svižností úsudku nadřazenou těm okolo něj: jeho nadání, jeho postavení

a majetek z něj činily vůdce společnosti, a v takovém postavení zůstával nejen spokojen, ale nadšen a byl toho názoru, že právě to je jediná ctižádost na světě, o kterou pro něj má cenu usilovat.

Pro podivnou zúženost svých idejí viděl celý svět toliko podle toho, jak se vztahuje nebo nevztahuje k jeho nepočtené společnosti. Považoval za podivné a nemoderní veškeré názory, jimiž se zaobíral kroužek jeho důvěrných přátel, zároveň se stal dogmatikem, a přesto se bál, že nedostojí jediným postojům, jež by považoval za ortodoxní. Všeobecným pozorovatelům připadalo, že nedbá na cenzuru a s povýšeným pohrdáním zavrhuje všechnu závislost na předsudcích veřejnosti; avšak přestože krokem triumfátora míjel zbytek světa, se záměrně maskovanou skromností se krčil před vlastní skupinkou, a ač byl jejím vůdcem, nikdy se neopovážil vyjádřit názor nebo pocit, dokud nechoval jistotu, že se dočká souhlasu svých společníků.

Měl nicméně jedno tajemství, jež před těmi drahými přáteli ukrýval; tajem-

ství, jež si hýčkal od nejranějšího věku, a přestože měl své spolustudenty rád, jemnocitu či soucítění jediného z nich by se jaktěživ nesvěřil. Miloval. Děsil se, že se naléhavost jeho vášně stane předmětem jejich posměchu; a nebyl by snesl, kdyby se jeho citu rouhavě dotkli tím, že by jej vyhodnotili coby triviální a přechodný, ačkoli on věděl, že je to život jeho života.

Poblíž jejich rodového sídla žil jistý gentleman skrovného majetku, který měl tři půvabné dcery. Ta nejstarší byla zdaleka nejkrásnější, avšak její krása byla jen přívazkem k jiným jejím přednostem – její úsudek byl čirý a silný a její povaha andělsky laskavá. Od útlého věku byli, ona a můj otec, druhy při hrách: Diana už od dětství byla největší oblíbenkyní jeho matky; náklonnost vůči té krásné a čilé dívce s roky jen sílila, a tak byli neustále pospolu i o školních a univerzitních prázdninách. Romány a všemožné další metody, jimiž jsou mladí lidé v civilizované společnosti vedeni k tomu, aby se obeznámili

s existencí jistých vášní ještě před tím, než je skutečně pocítí, na něj měly mocný účinek, protože byl tak obzvláště náchylný ke všem vlivům. Ve věku jedenácti let byla Diana nejoblíbenější družkou jeho her, nicméně už tehdy mluvil jazykem lásky. Ačkoli byla o téměř dva roky starší než on, kvůli rázu svojí výchovy působila dětštěji, přinejmenším co se týče vědomostí a schopnosti vyjadřovat city; jeho vřelá vyznání přijímala s nevinností a oplácela je, aniž věděla, co znamenají. Co mohla ona, jež žádné romány nečetla a stýkala se jen se svými mladšími sestrami, vědět o rozdílu mezi láskou a přátelstvím? A když jí její sílící uvědomění odhalilo pravou podstatu tohoto vztahu, city už svému příteli věnovala tak jako tak a děsila se nejvíce toho, že jeho dětské sliby podlehnou jiným lákadlům a přelétavosti.

Byli nicméně den ode dne vroucnější a něžnější. Vášeň rostla s tím, jak rostl on; až posléze byla propletená se všemi jeho schopnostmi a každým jeho citem a mohla se ztratit jedině se ztrátou ži-

vota. O jejich lásce nevěděl nikdo kromě jejich dvou srdcí; avšak on se stejně jako u všech jiných věcí také u této děsil kritiky svých společníků, vždyť ačkoli upřímně miloval osobu nerovnající se mu majetkem, nic, nikdy a ani na mžik nemohlo otrást jeho odhodláním spojit se s ní, jakmile sebere dostatek odvahy, aby čelil oněm obtížím, jež byl odhodlán překonat.

Diana byla jeho nejvroucnějších citů zplna hodna. Najde se málo dívek, jež se mohou pyšnit srdcem tak čistým a tak nefalšovanou duševní skromností, spojenými s pevnou důvěrou ve vlastní čestnost a též s vírou v čestnost druhých. Od narození vedla samotářský život. Matku ztratila v útlém věku, ale otec se plně věnoval péči o její vzdělávání – měl mnoho prapodivných idejí a ty ovlivnily vzdělávací metody, jež pro ni zvolil – byla dobře obeznámena s hrdiny Řecka a Říma a také s těmi anglickými, kteří žili před několika stovkami let, nevěděla však téměř nic o právě probíhajících událostech: přečetla jen pramálo děl

autorů, kteří psali v posledních přinejmenším padesáti letech, ale pomíne-li tuto výjimku, byla velice sečtělá. A tak ačkoli byla od pohledu méně zasvěcena do záhad života a společnosti než on, její vědomosti byly hlubšího rázu a postavené na pevnějších základech; a i kdyby jej nefascinovaly její krása a laskavost, stejně by byl žasl nad její chápavostí. Vzhlížel k ní jako ke své rádce a zbožňoval ji tak silně, že s radostí obohacoval vlastní mysl o onen pocit podřadnosti, který mu občas vnukala.

Když mu bylo devatenáct let, zemřela mu matka. Poté opustil univerzitní kolej, na nějaký čas se vzdálil od svých starých přátel, uchýlil se do blízkosti své Diany a veškerou útěchu přijímal jen z jejího milého hlasu a předrahých doteků. Ono krátké odloučení od společníků mu dodalo odvahy prosadit svou nezávislost. Měl dojem, že jakkoli by mohli jeho zamýšlený sňatek stíhat posměchem, neodvážili by se toho, až by ke sňatku skutečně došlo; usiloval proto o souhlas svého poručníka,

který také s jistými obtížemi obdržel, a též o souhlas otce své vyvolené, který mu byl udělen mnohem snáze, a aniž o svém záměru zpravil kohokoli dalšího, v době, kdy dosáhl dvacátých narozenin, se stal Dianiným manželem.

Miloval ji vášnivě a v její něze nacházel kouzlo, jež by mu nedovolilo myslet na žádnou jinou než na ni. Pozval na návštěvu několik svých univerzitních přátel, ale jejich lehkovážnost jej znechutila. Diana strhla závoj, který jej dosavad udržoval v chlapeckém věku: stal se z něj muž a překvapovalo jej, jak kdy mohl být účasten povrchních slov a idejí svých spolustudentů a jak se kdy byt na okamžik mohl obávat odsudku takových jako oni. Opovrhl starými přátelstvími nikoli z nestálosti, ale protože jej skutečně nebyla hodna. Jeho srdce naplňovala jen Diana: připadalo mu, jako by spojením s ní získal novou a lepší duši. Byla mu mentorkou při snaze obeznámit se se skutečnými životními cíli. To díky její láskyplné výuce odvrhl staré snahy a postupně

sám sebe přetvořil v jednoho z řádných mužů; v uznávaného člena společnosti a ve vlastence; a také v osvíceného milovníka pravdy a ctnosti. Miloval ji pro její krásu a přívětivou povahu, ale jako by ji ještě více miloval pro to, co u ní měl za svrchovanou moudrost. Studovali spolu a podnikali vyjížděky na koních; byli neustále pospolu a jen vzácně do své společnosti přijímali někoho třetího.

A tak můj otec, narozen do bohatství a neustálé hojnosti, bez obtíží a různých zklamání, na něž narážet je zřejmě osudem všech lidí, vyšplhal na sám vrchol štěstí: všude kolem něj jen sluneční svit a oblaka, jejichž půvabné tvary mu poskytovaly božský výhled a skrývaly mu holou skutečnost ležící tajeně pod nimi. A z tohoto závratného vrcholu byl svržen jedním rázem, právě když si ničeho netuše gratuloval ke svému štěstí. Patnáct měsíců po jejich sňatku jsem se totiž narodila já – a matka zesnula několik dnů po mém příchodu na svět.

V tom období s otcem žila jedna z jeho sester. Byla o téměř patnáct let

starší než on a vzešla z předešlého manželství jeho otce. Když ten zemřel, tuto sestru si k sobě vzali příbuzní z matčiny strany: ti dva se vídali zřídka a povahou si byli velmi nepodobní. Tato moje teta, do jejíž péče jsem byla poté svěřena, mi často líčila, jaké následky ta katastrofa měla na otcovu silnou, leč citlivou povahu. Od chvíle matčina skonu až do okamžiku, kdy odešel, od něj neslyšela jediného slova: byl zcela ponořen do nejhlubší melancholie a nevšímal si nikoho; často se mu po celé hodiny z očí řinuly slzy nebo propadal ještě děsivější zachmuřenosti. Celý vnější svět jako by pro něj přestal existovat a jedna jediná okolnost byla s to jej do jakési míry vytrhnout z nehybného a němého zoufalství: odmítal vidět mě. Byl podle všeho zcela lhostejný k přítomnosti kohokoli jiného, zato ale když mě má teta ve snaze probudit jeho city přinesla do pokoje, okamžitě se hnál pryč a jevil všechny příznaky vzteku a zmatku. Koncem toho měsíce náhle opustil sídlo a bez společnosti jakéhokoli sloužícího a také

aniž jediným slovem, mluveným či psaným, oznámil své úmysly, opustil onu část země. Úzkosti nad jeho osudem byla moje teta zbavena, až když jí od něj přišel dopis z Hamburku.

Jak často jsem ronila slzy nad tím listem, který byl až do mých šestnáctin jedinou relikvií, jež mě upomínala na rodiče. Stálo tam: „Odpusť mi prosím všechnu úzkost, kterou jsem ti nevyhnutelně způsobil: ale dokud jsem byl na onom nešťastném ostrově, kde všechno dýchalo duchem té, kterou jsem navždy ztratil, jako by mě měla v moci kletba. Tu jsem prolomil: opustil jsem Anglii na mnoho let, možná i navždy. Nicméně abych tě přesvědčil, že jsem zcela nepropadl sobectví, zdržím se v tomto městě po tu dobu, než korespondenčně nevyřešíme všechna opatření, jež budeš považovat za nezbytná. Až odsud odjedu, neočekávej už, že se ti ozvu: musím rozervat všechna pouta, jež mě nyní vážou. Stanu se tulákem, ubohým vyvržencem – sám! Tak sám!“ V jiné části dopisu se zmiňuje o mně. „Co se týče

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Mathilda***.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete
zakoupit celou knihu.